SHERLOCK HOLMES

A SHADWELLSKÉ STÍNY

SHERLOCK HOLMES VS. CTHULHU

JAMES LOVEGROVE

SHERLOCK HOLMES

A SHADWELLSKÉ STÍNY

Copyright © 2017 by James Lovegrove
published by arrangement with Titan Publishing Group Ltd.

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu nakladatele.

Translation © Marek Čtrnáct, 2024
Cover © Martin Kopecký, 2024
© DOBROVSKÝ s.r.o., 2024

twitter.com/knihydobrovsky
www.facebook.com/KnihyDobrovsky.cz
instagram.com/nasenakladatelstvi

ISBN 978-80-277-4743-6 (pdf)

JAMES LOVEGROVE

SHERLOCK HOLMES

A SHADWELLSKÉ STÍNY

přeložil Marek Čtrnáct

Obsah

PŘEDMLUVA
PŘEDMLUVA
KAPITOLA PRVNÍ
KAPITOLA DRUHÁ
KAPITOLA TŘETÍ
KAPITOLA ČTVRTÁ
KAPITOLA PÁTÁ
KAPITOLA ŠESTÁ
KAPITOLA SEDMÁ
KAPITOLA OSMÁ
KAPITOLA DEVÁTÁ
KAPITOLA DESÁTÁ
KAPITOLA JEDENÁCTÁ
KAPITOLA DVANÁCTÁ
KAPITOLA TŘINÁCTÁ
KAPITOLA ČTRNÁCTÁ
KAPITOLA PATNÁCTÁ
KAPITOLA ŠESTNÁCTÁ
KAPITOLA SEDMNÁCTÁ
KAPITOLA OSMNÁCTÁ
KAPITOLA DEVATENÁCTÁ
KAPITOLA DVACÁTÁ
KAPITOLA JEDENADVACÁTÁ
KAPITOLA DVAADVACÁTÁ
KAPITOLA TŘIADVACÁTÁ
KAPITOLA ČTYŘIADVACÁTÁ
KAPITOLA PĚTADVACÁTÁ

KAPITOLA ŠESTADVACÁTÁ
KAPITOLA SEDMADVACÁTÁ
KAPITOLA OSMADVACÁTÁ
KAPITOLA DEVĚTADVACÁTÁ
KAPITOLA TŘICÁTÁ
DOSLOV
Poznámky překladatele

Tuto knihu a její pokračování věnuji Mirandě Jewessové,
která je nejenom podnítila, ale také je po čertech
dobře zredigovala – nebo snad pro čerty?

JAMESE LOVEGROVA

NA JAŘE ROKU 2014 jsem zničehonic dostal e-mail. Byl od právní firmy z Providence ve státě Rhode Island. Zpočátku jsem myslel, že se jedná o spam, a téměř jsem ho smazal. Když jsem ho však prohlížel, uvědomil jsem si, že je pravý, a se směsicí zvědavosti a narůstajícího zmatku jsem pokračoval ve čtení.

Odesílatelem byl Mason K. Jacobs III., hlavní společník firmy Laughlin, Jacobs, Travers, s. r. o. Předmět e-mailu byl „Odkaz", což byl důvod, proč jsem měl podezření – myslel jsem, že by se mohlo jednat o jeden z oněch podvodů, kdy chce nějaké nigerijské princátko použít váš bankovní účet k dočasnému uložení několika milionů dolarů, za což určité procento připadne vám (a v žádném případě nedojde ke zcizení údajů o vašem účtu).

Text začínal následovně:

> *Milý pane Lovegrove,*
> *pravděpodobně si nejste vědom nedávného skonu pana Henryho Prothera Lovecrafta ve věku 82 let. Tento pán prožil celý život v Providence a byl dlouhodobým, byť ne pravidelným klientem firmy Laughlin, Jacobs, Travers. Byl svobodný, bez potomků a na podzim loňského roku zemřel na selhání srdce a zanechal po sobě pozůstalost v hodnotě přibližně 75 000 dolarů.*

Jakožto součást povinné péče při soudním ověření poslední vůle jsme se snažili nalézt příbuzné, kteří by mohli mít nárok zdědit, buď zcela, či zčásti, jeho majetek. Pan Lovecraft byl samotář a zemřel, aniž sepsal závěť. Žil ve skromném družstevním domě na Smith Hill, což, jak možná víte a možná také ne, je jedna z méně oblíbených částí našeho města. Většinu jeho pozůstalosti tvoří výtěžek z prodeje jeho bytu v kapitálové hodnotě 95 000 dolarů. Po odečtení daní, různých dalších poplatků a našeho honoráře docházíme ke zbytkové hodnotě 75 000 dolarů, kterou jsem uvedl výše.

V tuto chvíli mi začalo bušit srdce. Začal jsem si vyvozovat, že bych se mohl stát dědicem hotovosti v hodnotě zhruba 50 000 liber šterlinků. Rozhodně to vypadalo, že tímhle směrem ten e-mail směřuje. Hurá!

Příští odstavec však mé naděje na nové auto, sníženou hypotéku a možná dovolenou v Karibiku zhatil.

Podařilo se nám nalézt praneteř pana Lovecrafta v Kennebunkportu ve státě Maine. Té – jisté paní Rhondě Lachaiseové – dědictví přináleží a té bylo tedy také vydáno.

K čertu s Masonem K. Jacobsem III. a jeho právnickým puntičkářstvím. On mě pochopitelně neměl v úmyslu uvést v omyl. Pouze popořádku vyložil veškerá fakta této záležitosti, neboť si neuvědomil, že čtenář – tedy já – by se mohl domnívat, že jeho úvod směřuje určitým směrem, i když ve skutečnosti směřoval někam zcela jinam. Neúmyslně mě vedl zahradní cestou, jen aby mi na konci zabouchl dveře před nosem.

Nicméně mezi osobními věcmi pana Lovecrafta se nacházely jisté předměty, které si paní Lachaiseová nepřála převzít.

Zdá se, že pan Lovecraft byl notorickým „sběratelem" knih, papírů, exotických parafernálií, rozličných sošek a ručních výrobků, jejichž účel byl podle všeho náboženský, ale jejichž původ je obtížné určit a, upřímně řečeno, je pro nás záhadou.

Tyto předměty byly zlikvidovány na základě toho, že neměly žádnou zjevnou užitečnou funkci a v některých případech by mohly představovat obecné hygienické ohrožení. Knihy a papíry neměly velkou hodnotu, jak uvedli zástupci veřejné knihovny i Knihovny Johna Haye na Brownově univerzitě, zatímco většina předmětů – figurky, sošky, fetiše a tak dále – byla vyrobena z organických materiálů, jako jsou kůže a chlupy; byly dosti rozežrané moly a ve velmi zubožením stavu. Nepřekvapilo by mě, kdyby byly dílem samotného pana Lovecrafta. Měly v sobě jakousi domáckou neumělost.

Nicméně jeden konkrétní předmět vyčníval nad ostatní a zdálo se, že je záhodno ho uchovat. A právě kvůli němu jsem Vás kontaktoval.

Během našeho výzkumu jsme zjistili, že Vy, pane Lovegrove, jste vzdáleným příbuzným zesnulého pana Lovecrafta. Pouto je to chatrné, z doby zhruba před třemi sty lety, nicméně velmi skutečné.

Mimo to máme v naší firmě jistého méně důležitého partnera, který je vášnivým konzumentem žánrové fikce a je obeznámen s Vaší prací. Právě on navrhl, že Vy jste tím pravým kandidátem, který by mohl dotyčný předmět obdržet.

Tímto artefaktem, jehož povahu nepochybně dychtíte zjistit, je rukopis knihy. Přesněji řečeno – tři strojopisy, které dohromady vyprávějí jeden příběh. Jsou dosti staré, možná sto let, a na první pohled za svého autora neprohlašují nikoho menšího než doktora Johna Watsona, literární

figuru, s jejímž dílem jste více než letmo obeznámen, soudě podle Vašich vlastních nedávno publikovaných prací. Byly nalezeny v zadní části skříně v ložnici pana Lovecrafta, uložené v rezavém trezoru.

Nyní se mi znovu rozbušilo srdce, tentokrát však se směsicí vzrušení a nevěřícnosti.

Abych to příliš neprotahoval: domníváme se, že tyto rukopisy nejsou nic víc než podvrhy, přinejlepším nějaký druh pastiše. Točí se kolem Sherlocka Holmese, což je vzhledem k jejich údajnému autorství vcelku přirozené. Nicméně dobrodružství, o nichž vyprávějí, se nepodobají ničemu, na co jsou příznivci této postavy zvyklí. Díky tomu, jaký důraz kladou na podivné a tajuplné události, vlastně působí jako pravý opak onoho ducha racionalismu, který je, pokud vím (a přiznávám, že nevím mnoho), pro holmesovský kánon typický.

Vy, pane Lovegrove, si vzhledem k vašemu rodinnému spojení s Henrym Lovecraftem zasloužíte tyto rukopisy převzít. Také jste, jak se domníváme, tou nejlepší osobou, jaká by mohla zhodnotit jejich kvalitu a autentičnost, vzhledem k vašim profesionálním zkušenostem v oboru fantastické fikce a, mohu-li použít ten výraz, „Holmesiány".

Z tohoto důvodu Vám je posílám po mezinárodním kurýrovi; měly by dorazit během příštích dvou týdnů. Pokud byste z nich náhodou dokázal něco vyčíst, nebo byste je dokonce uznal hodnými toho, aby byly v té či oné formě publikovány, samozřejmě bychom byli více než ochotní Vás zastupovat v jakékoli právní či výkonné kapacitě, kde bychom toho byli schopni.

S úctou Váš
Mason K. Jacobs III.

Zbytek toho dne jsem strávil na genealogických webových stránkách, kde jsem se zuřivě pokoušel zjistit, jak jsem vlastně s Henrym Lovecraftem příbuzný. Vzadu v mé mysli se skrývala myšlenka, že tento Lovecraft musí být potomkem proslulého spisovatele Howarda Phillipse Lovecrafta (1890–1937), jehož hororová fikce byla tak přelomová a trvalá. Byla tu ta náhodná – nebo možná nikoli náhodná – shoda iniciál obou mužů. Co bylo důležitější, to byla lokace: Providence, rodiště onoho slavnějšího Lovecrafta a po většinu života také jeho domov.

Brzy jsem zjistil, že jsme skutečně pokrevně spřízněni – všichni tři. Ukázalo se, že kořeny našich předků leží u bavorského šlechtického rodu von Luftgrafů. Německé slovo *Luftgraf* znamená, volně přeloženo, „vysoký hrabě". Von Luftgrafové vlastnili velkou část Horních Franků, a to až do šedesátých let osmnáctého století, kdy je postihla jakási finanční kalamita a oni přišli o své statky a zámky. Pokud jsem byl schopen zjistit, jeden z potomků této dynastie se zapletl s jakýmsi kultem praktiků černé magie, kteří vyvolávali démony, zešílel a v podstatě ostatním akolytům odkázal všechen svůj světský majetek a prožil své poslední dny v blázinci jako ona příslovečná „blekotající troska".

Zbývající hrstka von Luftgrafů, ve snaze uniknout hanbě a chudobě způsobené tímto incidentem a začít nanovo, emigrovala dvěma směry; někteří na sever do Velké Británie, jiní na západ do Spojených států. Obě skupiny si po příjezdu do své nové domoviny zkrátily a poangličtily své příjmení: britská část začala používat jméno Lovegrove, americká pak Lovecraft. Henry Prothero Lovecraft patřil k jiné větvi rodiny, z níž vzešel Howard Phillips Lovecraft a jejíž kmen vycházel z oněch prvních příchozích do Nové Anglie v polovině osmnáctého století. I tak se však zdálo, že se svým příbuzným sdílel silnou fascinaci okultnem a tajemnem.

To znamenalo, že jsem byl vlastně bratrancem – asi tak ze stého kolena – samotného H. P. Lovecrafta, jehož příběhy jsem během svého dospívání hltal. Bylo to docela vzrušující zjištění, to vám

povím. Lovecraftova schopnost evokovat tajemno a vyvolávat pocit plíživé hrůzy nemá konkurenci, je však také ukotvena chladnou, racionální technikou reportáže/pamětí/deníku a prchavými mžiky černé komedie. O jeho méně blahodárných osobních rysech – především o jeho rasismu a nechuti vůči neanglosaským kulturám, kterou často vyjadřoval ve své novinářské práci a v soukromé korespondenci – jsem v době, kdy jsem jeho dílo objevil, ještě nevěděl. Teď o nich vím, což jeho dílo do jisté míry kazí, stejně jako občasná nepřesnost a přílišná topornost jeho stylu; to si více uvědomuji teď ve středním věku, kdy jsem sám spisovatelem a vím, jak se rád domnívám, co je slušná próza a co ne.

Ale i tak, *ten* H. P. Lovecraft. Mezi ním a mnou byla spřízněnost, která sahala dál než jen k tomu prostému faktu, že jsme si oba vydělávali na živobytí perem. Tohle byl člověk, který prozkoumal a kodifikoval ten amalgám pradávných starších bohů, zakázaných vědomostí, nepřátelských nadpřirozených sil a kosmické indiferentnosti, kterým se začalo říkat Mýtus Cthulhu – a byl z rodiny. Sdíleli jsme spolu DNA. Dokonce jsem si začal uvědomovat nějakou nejasnou fyzickou podobu mezi námi, zvláště kolem očí.

Rukopisy dorazily do mého domu o čtrnáct dní později a já jsem okamžitě rozbalil balíček a začal jsem číst. Papír byl zažloutlý a křehký, text místy vybledlý, stále však dokonale čitelný.

Obsah byl pozoruhodný – a to je ještě slabé slovo.

O moc víc už neprozradím. Tyto knihy by měly mluvit samy za sebe. Papír jsem nechal prověřit expertem; říká, že vodoznak a vysoký obsah hadroviny ukazují na to, že se jedná o právě takový lepený foolscap, jaký by někdo mohl používat ve dvacátých letech dvacátého století. Jiný expert potvrzuje, že použitým psacím strojem byl Imperial, model 50, soudě podle fontu, šířky jezdce a hloubky úderu znaků. Tento konkrétní typ byl v Británii populární v meziválečném období, tedy právě v době, kdy Watson, jak uvádí ve své předmluvě, tyto knihy napsal. Jinými slovy, na první pohled to vypadá, že rukopisy jsou pravé.

Zároveň si však nemohu pomoci, abych si neříkal, zda se nejedná o nějaký monstrózní podvod (toto přídavné jméno používám uvážlivě). Stohy toho správného papíru i dostatečně starožitný psací stroj se dají zakoupit docela snadno. Ověřil jsem si to na eBay. Můžete je mít za pár set liber. Tohle a trocha umu v oboru literární mimikry je vše, co je zapotřebí, abyste vytvořili důvěryhodný podvrh.

Strávil jsem zhruba rok občasným studiem těchto rukopisů; četl jsem je znovu a znovu, posuzoval jejich hodnotu, snažil jsem se, jak to jen šlo, rozhodnout, zda se vskutku jedná o dílo proslulého doktora Watsona a zda opravdu představují, jak říká, „alternativní historii kariéry Sherlocka Holmese".

Jedna moje část doufá, že nikoli, už kvůli mé vlastní příčetnosti; tato část doufá, že jejich tvůrcem není Watson, ale někdo jiný, možná samotný Henry Prothero Lovecraft, a že se jedná pouze o nějaký nejasný metafiktivní vtip, o něco, co mělo fascinovat a obloudit svět – nic víc.

Protože jinak by téměř vše, co o tomto velkém detektivovi víme – o jeho životě, jeho metodách, jeho úspěších – byla jen jedna velká, nehorázná lež, fasáda vymyšlená za účelem zamaskování hlubší, temnější, strašnější pravdy.

Všechny tři rukopisy posílám vydavateli pod souhrnným názvem *Cthulhuovské případy*. Jednotlivé svazky pak nesou názvy, které jim dal doktor Watson – *Sherlock Holmes a shadwellské stíny*, *Sherlock Holmes a miskatonická monstra* a *Sherlock Holmes a ďáblové v Sussexu* – a ústřední události každého z nich se odehrávají v patnáctiletých intervalech: v roce 1880, 1895 a 1910. Vše, co jsem udělal s původním textem po jeho naskenování do svého počítače, bylo, že jsem opravil několik solecismů a gramatických chyb, vyřešil zádrhele v kontinuitě, jimiž je autor známý (někteří by řekli, že až notoricky), a tu a tam přidal jednu nebo dvě věty na vysvětlení, abych podepřel jinak obskurní narážku.

Nechávám na tobě, čtenáři, aby sis o těchto knihách udělal obrázek sám. Sám se rozhodni, zda v podstatě přepisují holmesovský kánon a kříví ho skrze zkreslující hranol kánonu lovecraftovského, nebo zda jde jen o horečnaté výplody jakéhosi samotářského, napůl anonymního pisálka využívajícího popularity ne jedné, ale hned dvou ikonických figur naší doby.

Můžeš tomu říkat „crossover". Můžeš tomu říkat „splácanina". Můžeš tomu říkat „tahání peněz z lidí".

Nebo tomu můžeš říkat „zjevení".

Je to na tobě.

J. M. H. L., Eastbourne, Velká Británie
listopad 2016

PŘEDMLUVA

DOKTORA JOHNA WATSONA

Jsem starý člověk. Unavený, vyděšený, starý člověk. Žil jsem dlouho; mnoho jsem vykonal, mnoho jsem viděl. Nyní mi slábne zrak, mé tělo je pokroucené a slabé a s každým dnem cítím, jak ze mě vyprchává život. Jsem školeným praktickým lékařem. Poznám sešlost věkem, když ji vidím, a zrcadlo mi ji pravidelně odhaluje ve vší její šedé, rozkládající se kráse, stále více rozmazanou, stále více skličující.

Tedy v případě, že pohled do zrcadla vůbec snesu. Neboť obrazy v zrcadle neodhalují pouze nemilosrdný tělesný kolaps. Potenciálně také odhalují věci, které se skrývají v koutech, věci číhající na hraně vašeho zorného pole, věci, které se poté, co je spatříte, začnou chichotat nebo šeptat anebo prostě zůstanou tiše sedět a sledují vás.

Napsal jsem toho mnoho o nejlepším a nejmoudřejším muži, jakého jsem kdy poznal, o muži, jehož jsem měl tu čest nazývat přítelem – a s hrdostí mohu prohlásit, že on mě také. Hovořím zde samozřejmě o panu Sherlocku Holmesovi a o tuctech příběhů, vesměs dobře přijatých, v nichž jsem vyprávěl o jeho dobrodružstvích. Obsáhle jsem psal o jeho deduktivních schopnostech, o jeho úsudku, o jeho jedinečné schopnosti proniknout k jádru věci, odhalit trestný čin a přivést viníky ke spravedlnosti. Jeho analytické metody jsou díky mému patronátu známy po celém světě, a dokonce je přijali a napodobili zástupci několika mezinárodních

policejních sil. Lichotím si, že tím, že jsem na jeho činy upozornil veřejnost, jsem výrazně přispěl k detektivní vědě, vylepšil jsem úděl zákona dbalých občanů celého světa, a tím pádem jsem také zmařil snahy těch méně zákona dbalých.

Nyní, na sklonku života, mohu přiznat, že jsem ten příběh nevyprávěl celý. Ani zdaleka ne. Ve skutečnosti jsem vyprávěl jeden druh příběhu, abych odvedl pozornost od jiného, od příběhu, který se vydává do světů, o nichž většina obyčejných lidí nemá ani tušení, a také je to tak pro ně lepší. Vytvořil jsem umělou slupku kolem temného, shnilého jádra, abych ochránil civilizaci před jistými fakty, které by její útulnou sebejistotu uvrhly do drastického a dlouhodobého zmatku.

Přišel čas, abych si ulehčil od tajemství, která jsem střežil ještě dlouho poté, co Sherlock Holmes zemřel. Na jeho výslovnou žádost jsem pravdu pohřbil, leč její hrob byl neklidný a tento neklid mi od té doby nedává v noci spát. Nemohu ulehnout do vlastního hrobu, pokud alespoň jednou, nakonec, tu nerozkládající se mrtvolu nevykopu a nevystavím ji pečlivému zkoumání.

Rozhodl jsem se tedy, že o Holmesovi napíšu poslední tři knihy; závěrečnou trilogii, v níž obnažím vše, co opravdu udělal, vše, čeho během svého života skutečně dosáhl. Tvoří, ať už je to dobře, či nikoli, alternativní historii jeho kariéry, jež má tu výhodu, že je nenapadnutelně pravdivá.

Jejich vydání neočekávám. Právě naopak, je zásadní, aby nikdy nespatřily světlo světa. Mám v úmyslu svěřit je do péče jistého amerického spisovatele jménem Lovecraft. Jeho dílo si získává popularitu na stránkách takzvaných „brakových“ časopisů na druhé straně Atlantiku – odnoží krejcarových krváků a šestákových hrůzostrašných historek, zrovna tak senzacionalistických, až na to, že tu a tam, téměř náhodou, se v nich objeví nějaké dobré tvůrčí úsilí – a, což je příhodnější, zdá se, že se velmi dobře vyzná v rouhačském a často zvrhlém materiálu, o němž tyto publikace pojednávají. Lovecraft a já jsme si v poslední době dopisovali – jeho

dopisy jsou dlouhé a detailní a přicházejí s frekvencí, ve kterou nemohu doufat, že bych kdy vyrovnal – a s esoterickým územím, jež je zde zmapováno, je velmi důvěrně obeznámen (i když několik jeho kolegů, Robert E. Howard a Clark Ashton Smith, jsou skoro stejně zdatní). On a já jsme spřízněné duše a spolucestovatelé; jeho texty odhalují, že chápe stejně dobře jako já sám ony tajemné síly, které se vznášejí na samém okraji reality a pokoušejí se do ní proniknout.

Lovecraft už bude vědět, co s těmi knihami dělat – zavřít je do trezoru a zahodit klíč. Ani nepotřebuji, aby je četl. Chci je pouze dostat ze sebe, abych tak řekl, jako když chirurg odstraní nemocný orgán. Dříve než zemřu, chci se zbavit jejich nahromaděné váhy, moru jejich přítomnosti v mé duši. Tento příběh je tedy cosi jako literární exorcismus.

Mé prsty, oteklé artritidou, ťukají do kláves psacího stroje jako pokroucené ptačí zobáky. Psaní bolí, *bolí*. Přesto však musím psát. V mé studovně stále svítí elektrické světlo, aby zahnalo londýnské šero, jež panuje venku. A také, aby zahnalo stíny, neboť až příliš dobře vím, jaké stíny by se mohly skrývat v jeho temných záhybech.

Holmesi, můj někdejší společníku, ať jste, kde jste, věřím, že mi tuto zpověď mého vnitřního já odpustíte, přestože odporuje Vašim doporučením. Přinejmenším se na mě podíváte těma bystrýma šedýma očima, laskavě se zasmějete a prohlásíte, že jsem bláhový, neohrabaný hlupák, jehož intelektuální neschopnosti se vyrovná pouze jeho nedostatek pozorovacího smyslu – a to je, ve Vašem podání, udělením rozhřešení.

J. H. W., Paddington
1928

KAPITOLA PRVNÍ

STUDIE V JIZVOVÉ TKÁNI

„Myslím, že tou nejmilosrdnější věcí na světě je, že lidská mysl není schopna usouvztažnit veškerý svůj obsah."

To jsou slova jiného autora, jistého H. P. Lovecrafta, a je to názor, který já, doktor John H. Watson, vyznávám upřímněji než většina lidí. A nikdy jsem také nebyl tak rád, že jsem jisté prožitky nedokázal plně pochopit, jako na podzim roku 1880, kdy jsem se vrátil z Afghánistánu do Anglie sužován na těle i na duchu. Fyzická zranění, která jsem utrpěl během expedice do ztraceného města v provincii Kandahár a během setkání s jeho obyvateli, byla dost nepříjemná už sama o sobě. Ale horší, mnohem horší, byly škody na mé duši. Vzpomínky na tento incident mě trápily s křiklavou intenzitou noční můry. Abych rozředil sílu těchto vzpomínek a uchoval si to, co zůstávalo z mé příčetnosti, stáhl jsem se do stavu, který nemohu popsat jinak než jako šílenství sebepopírání. Přísahal jsem horem dolem sám sobě, že události toho dne se nikdy nestaly, že jsem podlehl poblouznění, nějaké horečnaté úchylce mozku. Že nic z toho nebylo skutečné.

Tato víra mě udržovala a zachránila mě před pobytem v Netley, právě tom ústavu, kde jsem se o dva roky dříve školil na armádního chirurga. V této vojenské nemocnici v Hampshire je jisté oddělení, zastrčené v jednom z vedlejších křídel, určené pro ty, kdo se vrátili z války stižení nikoli velkými fyzickými obtížemi, ale duševními traumaty vyvolanými hrůzami bojiště. Lůžka jsou tam opatřena

popruhy a leží na nich muži, kteří když přestanou působit sedativa, mají sklony uchylovat se k nekoherentnímu žvatlání a někdy i ke křiku. Nebýt mého napůl vědomého, napůl instinktivního rozhodnutí nepřijmout důkazy, které mi předkládaly mé vlastní smysly, dost možná bych mohl skončit mezi nimi.

V tomto stavu jsem ne vždy dokázal spojit to, co jsem chtěl přijmout jako pravdu, s holými fakty. Žádný alternativní scénář, s nímž jsem dokázal přijít, jakkoli logický, nemohl vysvětlit smrt půl tuctu členů 5. northumberlandského, které jsem doprovodil do odlehlejších částí údolí Arghandab, včetně kapitána Rodericka Harrowbyho, strůjce a první oběti této nešťastné výpravy. Stejně tak pro mě nebylo snadné zapomenout na úzkostné výkřiky vojáků, když se na ně vrhli obyvatelé onoho podzemního města, ani na ještě odpornější sykavé vytí samotných obyvatel, když se s ďábelským nadšením věnovali vraždění ozbrojené čety.

Nemohl jsem dělat víc než pro všechny udržovat přetvářku, že jsem byl zraněn kulkou z džezailky[1] v bitvě u Maiwandu, střetu, z něhož jsem ve skutečnosti jako jeden ze šťastné menšiny britských vojáků vyšel bez úhony. Tato smyšlenka, s níž jsem poprvé přišel, když jsem se zotavoval v nemocnici na pěšávarské základně, mi umožnila vyhnout se jakýmkoli dalším dotazům ostatních lidí. Ti mě pak chválili za mou službu vlasti a přiřkli mi udatnost, jakou jsem jen sotva pokládal za zaslouženou. Časem, jak jsem tento příběh opakoval, jsem mu téměř začal věřit i já sám.

Během týdnů po mém návratu do Londýna jsem však i přesto zůstal jen prázdnou slupkou člověka, jímž jsem kdysi býval. Byl jsem shrbený a vyčerpaný, jak tomu u invalidních účastníků tažení bývá. A měl jsem i jejich nuznou, dočasnou penzi; mimo to jsem ve svých očích, jejichž pohled jsem ráno při holení dokázal v zrcadle jen stěží snést, nesl temné vědomí: vědomí věcí, které málokdo viděl a jež by měl jen málokdo znát.

Totéž zrcadlo mi také ukazovalo jinou, hmatatelnější, známku, již jsem byl odsouzen nést po zbytek svých dnů. Byla to ošklivá

rýha v horní části mého levého ramene, která by se v jistém osvětlení dala pokládat za zranění po kulce z pušky. Zrovna tak by se však za její příčinu dal pokládat křivý dráp, který projel mým deltovým svalem a rozryl mi maso až na kost. Zranění mě víceméně neustále bolelo a poněkud zhoršovalo užívání mé paže. I tak jsem si však uvědomoval, že jsem vyvázl lehko. Během mého pobytu v Péšávaru se rána zanítila a chirurgové debatovali o tom, zda mi paži mají, či nemají amputovat. Štěstí bylo na mé straně a sepse pominula stejně rychle, jako se objevila; bylo to však velmi těsně.

Znovu a znovu jsem studoval svraštěnou jizvovou tkáň a pokoušel jsem se nemyslet na toho odpudivého tvora, který mi ji způsobil. „Kulka," říkal jsem si jako nějakou mantru. „Kulka z džezailky. Kulka." Stejně jako mesmerista, který hypnotizuje svůj subjekt, jsem se tedy snažil implantovat do svého vědomí jednu myšlenku tak, aby nahradila druhou.

Přišla chladná, vlhká zima toho roku a mé finance začínaly povážlivě klesat, když jsem narazil na svého starého známého, Stamforda. Jak jsem uvedl v románu *Studie v šarlatové*, tento chlapík byl mým asistentem v Barts. Vše ostatní, co jsem o onom setkání a jeho následcích řekl, je nepravda a zde nyní uvádím správnou verzi.

Stamford a já jsme na sebe nenarazili náhodou v úctyhodném, opulentním prostředí Dlouhého baru v restauraci Criterion hned u Piccadilly Circus. Ve skutečnosti to bylo v mnohem méně honosném podniku: v krčmě v zadní uličce kdesi v labyrintu slumů poblíž Commercial Road. Nedopřeji jejímu jménu takovou poctu, že bych ho uvedl na těchto stránkách. Stačí říci, že šlo o ten typ hostince, kde lidé s hrstkou peněz nacházejí způsoby, jak ji utratit za mnohé neřesti, jež život nabízí, a kde narazí na nemálo individuí s nízkou morálkou a ještě nižšími standardy, kteří jim tyto neřesti poskytnou. Ve výčepu se hrály kostky, domino a karty, v zadní místnosti se pořádaly kohoutí zápasy, ve sklepě se boxovalo holými pěstmi a ještě víc. Uvnitř jste mohli všude

vidět spodinu společnosti, jak se nalévá pivní sedlinou, a písně, které tu a tam z tohoto shromáždění spontánně zazněly, byly toho nejchlípnějšího druhu.

Objevil jsem se tam převážně díky světlu a hluku, jež vycházely z oken a dveří krčmy. Pro člověka, který se plahočil mrazivými vedlejšími uličkami hlavního města prvního prosincového dne, až po kotníky zabořený do břečky po včerejším sněžení, to vypadalo jako útočiště plné tepla a života. Po vstupu mě začal přitahovat stůl, kde se blízko praskajícího ohně hrál Nap[2]. Byl jsem – stále jsem – zatvrzelým gamblerem, který si rád trochu vsadí a je až příliš ochotný riskovat, když je v dohledu balíček karet. Je to má jediná stálá neřest. Jak jsem sledoval průběh hry, lákadlo peněžité výhry mě zasáhlo svými neodolatelnými půvaby a já jsem se brzy připojil a začal jsem sázet s tím málem, které zbylo z mé penze. A docela se mi i dařilo, alespoň zpočátku. Při jednom pamětihodném rozdání jsem vylicitoval Wellingtona a podařilo se mi uhrát všech pět zdvihů, jak jsem ohlásil, počínaje mou nejnižší netrumfovou kartou. To není nijak snadné. Další rozdání však už bohužel tak příznivá nebyla a asi tak o hodinu později jsem už promrhal vše, co jsem vyhrál, a byl jsem o pár liber chudší. Napadlo mě, že ostatní hráči možná konspirují proti mně, ale vzhledem k tomu, že se jednalo o dost drsnou čeládku – plnou cockneyské hrozby, jejich jazyk čistý Billingsgate – nevyjádřil jsem své podezření nahlas. Prostě jsem se jen omluvil a vstal od stolu, připraven opustit podnik.

Možná bych si Stamforda uprostřed toho zatuchlého, přeplněného prostoru vůbec nepovšiml nebýt toho, že se právě ve chvíli, kdy jsem se vydával ke dveřím, začal handrkovat se dvěma lascary[3] kvůli ceně dívky, jejíž služby chtěl toho večera využít. Lascarové vystupovali jako agenti, abych tak řekl, oné dívky a to, co začalo jako jednání, se zvrhlo v půtku.

Důrazné výměny názorů evidentně nebyly v této krčmě ničím neobvyklým, neboť ostatní štamgasti věnovali tomuto dění malý, až žádný zájem. Dokonce i hospodský, chlapík se silným krkem,

okázalými kotletami a světem unavenou tváří, která už viděla všechno nepěkné chování, jehož jsou lidé schopni, pouze leštil sklenice barovou utěrkou a ničeho si nevšímal. Všichni si zřejmě mysleli, že se jejich hádka jistě uklidní, a pokud ne, že ji mohou přestát tím, že budou mít skloněnou hlavu a nebudou se do věci příliš plést.

Stamford rozzlobeně tvrdil, že jeho poslední nabídka, a to nabídka vskutku štědrá, činí dva šilinky a lascarové že ji mohou buď vzít, nebo nechat být. Oni požadovali pět a ani o penci méně.

„Vaše chování se mi nelíbí," prohlásil Stamford. „Takoví jako vy by se měli chovat slušně. To jste se na moři nic nenaučili? Když vám něco rozkáže běloch, tak ho poslechnete se vší úctou, která mu přináleží."

Ten větší a snědší z obou lascarů odpověděl s úšklebkem, který tvořilo rovným dílem pobavení a opovržení. „Ale jasně že jsme se naučili plnit rozkazy," odpověděl se silným subkontinentálním přízvukem. „Plníme se s nima až sem." Zvedl ruku do úrovně svého nosu. „A pak už ne."

„Bocmanův bič, ten nás učí úctě," přidal se druhý. Na dvou horních řezácích měl zlaté korunky. „Stejně jako pěsti prvního důstojníka a boty všech ostatních. Lascar, to je lodní pes. Kapitáni lascara vyměňujou mezi loděma jako sud grogu. Lascar není nic. My víme, jak se k nám běloch chová, a my se k němu teď chováme stejně. Fér plej."

První lascar zvedl pět prstů. „Ona za pět. Zaplaťte, nebo běžte."

„Ona", o niž se tu jednalo, bylo bledé, vyděšeně vypadající děvčátko oblečené v šatech, které byly jen o stupínek výš než hadry, přestože se svým nabíráním a krajkami pokoušely působit koketně. Její věk jsem odhadoval nanejvýš na třináct let. Její vyzáblá tvář byla pomazaná špínou a kolem očí měla tmavé kruhy; její vbočená kolena a mírné zakřivení páteře pak naznačovaly, že ji v raném dětství stihla křivice. Bylo zjevné, že život i ostatní lidé s touto dívkou zacházeli krutě už od samého začátku. I na tomto

ošuntělém místě s pilinami na podlaze na ni byl žalostný pohled: zakrnělá růže, nepochybně odsouzena nikdy plně nevykvést.

„Za celou noc," řekl Stamford, „tři šilinky."

Lascarové však neochvějně trvali na pěti.

Právě v tomto okamžiku jsem se rozhodl zasáhnout. Pamatoval jsem si Stamforda jako veselého, bujného chlapíka, zástupce onoho morbidního humoru, k němuž se zdravotníci často uchylují, zvláště na operačním sále, kde jsou krev a vnitřnosti denním chlebem. Teď se však nezdálo, že by ještě měl veselou povahu. Spíše se zdálo, že trpí značným nervovým vypětím: byl zpocený, jeho tváře byly zažloutlé, pohled krhavý. Obával jsem se, že se tu znemožňuje. Nelíbila se mi myšlenka, že by si tu nebohou dívku měl někdo pronajmout, a už vůbec ne chlapík, na kterého jsem měl krásné vzpomínky a který by se k této mrzké praktice snižovat neměl.

„U jóviše!" vykřikl jsem, jako bych právě nyní vstoupil do krčmy a všiml si ho. „Vy jste přece Stamford, že ano?"

Stamford sebou škubl a potom se otočil a podíval se na mě. „My se známe, pane?"

„Možná si na mě dobře nevzpomínáte, ale ano, známe se. John Watson. Studovali jsme spolu na Bartsu."

Jeho oči daly najevo záblesk poznání a stopu vyhýbavosti, zrozené, jak jsem se domníval, z hanby. „Ne," zalhal. „Promiňte. Mýlíte se. Jsme cizí, vy a já."

„Ano, běžte, pane," řekl mi větší z lascarů téměř zdvořilým tónem. „Tento pán a my děláme byznys. A vám do našeho byznysu nic není."

Ignoroval jsem ho. „Pojďte, pojďte, Stamforde," trval jsem na svém. „Nebuďte blázen. Přestaňte s těmi žerty. Pojďte se mnou pryč. Najdeme nějaké příjemnější místo, kde bychom si mohli dát jednu dvě pinty a trochu zavzpomínat."

Dal jsem mu ruku kolem ramen. Při zpětném pohledu to byla taktická chyba. Nejenom že Stamford ztuhl záští, ale vyslal jsem tím lascarům jasný signál, že si dělám nároky na jejich klienta.

Pokud by o tu transakci přišli, nebyla by to jeho vina, ale moje. Pozdě jsem pochopil, že jsem měl tu situaci řešit šikovněji. Jak už jsem však jasně řekl, v tuto chvíli jsem se nenacházel zrovna v nejlepším duševním stavu. Nedávná minulost ve mně vzbudila jakousi lehkomyslnost, pocit, že civilizace je křehký, v jádru bezvýznamný konstrukt, navěky vydán na milost nepřátelským spodním proudům. Proč bych jinak vůbec chodil do té špinavé krčmy s jejími neméně špinavými obyvateli? Lidstvo, jak jsem začal věřit, bylo brutální, jen krůček od svých zvířecích předků. Zde jste tento fakt mohli vidět ve vší jeho umouněné nádheře a vyžívat se v něm.

Přesto jsem se však nemohl dívat na to, jak Stamford nadobro upadá do hanby. Možná jsem doufal, že při pokusu zachránit ho před jeho mrzkými tužbami zachráním i sám sebe.

Ať už to bylo jakkoli, Stamford si nepřál, abych ho zachraňoval, a mou ruku setřásl. Lascarové se mezitím začali zlobit, že jsem měl tu smělost plést se do jejich záležitostí. Ten se zlatými zuby vytáhl z kapsy svého námořnického kabátu zavírací nůž, ten druh, co má zavřený délku pěti palců a otevřený téměř dvakrát tolik a který má kromě čepele také trn na rozplétání lan. Rychlým, nacvičeným pohybem nůž otevřel a namířil ho na mě.

„Ustupte, příteli," doporučil mi – a jen málokdy znělo slovo „přítel" tak zbavené svého významu. „Teď hned. Dokud ještě můžete. Jinak to s vámi špatně dopadne."

„Totéž bych mohl říci já vám," odpověděl jsem a sevřel jsem ruce v pěst.

Uvědomil jsem si, že toto, nebo něco podobného, bylo to, po čem jsem celou dobu prahl, důvod, proč jsem bloumal na tak neutěšených místech. Nehledal jsem útočiště v pití a karbanu; hledal jsem nějaký druh konfrontace, způsob, jak si vybít úzkost a vztek, které se chopily mého života a učinily ho téměř nesnesitelným. Má předchozí ustrašenost u karetního stolu se zdála být jen vzdálenou vzpomínkou. Skutečnost, že jsem byl na rozdíl od

toho lascara neozbrojen, že já jsem byl sám a oni dva a že ten větší měl o dobrých třicet liber víc než já, mě netrápila. Mohl jsem bojovat. Možná bych dokonce mohl i zvítězit.

Pak se objevil ten stařík.

Vynořil se ze vzdáleného kouta krčmy, kde si nenápadně hověl s lahví ginu. Nyní měl tuto lahev v ruce a držel ji za hrdlo. Její obsah vesele šplouchal, když se k nám potácel; kymácel se ze strany na stranu, jak je tomu u silně podnapilých osob běžné.

Jeho věk jsem odhadoval na šedesát let. Byl nahrbený, šedovlasý, s hustými vousy jako hřebíky, na sobě prošoupaný tvídový kabát a bezbarvou košili, na hlavě placatou čepici, na krku pak ušmudlaný modrý šátek. Vypadal čistě jen jako někdo, jehož raný příslib odnesl odliv a on zůstal na mělčinách lítosti, navěky sužován smůlou. Červené pavučiny prasklých kapilár na jeho tvářích svědčily o jeho lásce k alkoholu ještě více než jeho nejistý krok; stejně tak i jeho baňatý, poďobaný nos, odznak pijana-veterána.

„No ták, vo co tu jako dé?“ zamumlal s širokým yorkshirským přízvukem. „Měli byste se zklidnit, hošáncí. Ňáká bitka, to nikam nevedé. A dyk se ani rvát nemusíté, stačí se uklidnit a bejt v cajkú. Tak co vy na tó?“

Lascar se zlatými zuby obrátil svůj nůž proti nově příchozímu. „Jakou řečí to mluvíte? To je angličtina?“

„Řádná angličtiná,“ řekl Yorkšířan.

„To říkáte vy. Radši udělejte to, co jsem právě řekl tomuhle druhýmu.“ Čímž myslel mě. „Ustupte. Tohle s vámi nemá nic společného.“

„Možná má, možná né. Ale tu kudlu dej rači pryč, už kvůlivá svýmu zdraví. Páč není nic, co bych měl míň rád, než aby mi ňákej cyp strkal do ksichtu vocél.“

Lascar, který byl podle všeho nesnesitelně vyprovokován a raději by svou zbraň použil, než ji zastrčil do pochvy, se staříka pokusil bodnout.

To, co následovalo, mi vzalo dech jak provedením, tak nečekaností. Yorkšířan se ráně vyhnul a ve stejnou chvíli přešel do protiútoku s rychlostí a hbitostí, které jeho věku a opilosti vůbec neodpovídaly. Jeho ruka se obloukem zvedla a tvrdě zasáhla lahví ginu spánek zlatozubého lascara. Sklo se roztříštilo, gin vystříkl, krev vytryskla a lascar se zapotácel. Druhá ruka zachytila zápěstí ruky, v níž lascar držel nůž, a ostře s ním zakroutila doleva, takže Ind neměl jinou možnost než nůž pustit. Během několika úderů srdce tak byl lascar jak odzbrojen, tak vyřízen, protože ve chvíli, kdy na podlahu dopadl nůž, to samé učinil i on; z hluboké rány na skalpu mu vytékala krev a jistě byl na nejlepší cestě k otřesu mozku.

Jeho objemnější společník se po stařík ovi vrhl s rozzuřeným, jakoby tygřím zavrčením a okamžitě zjistil, že má pravou ruku zkroucenou za zády a vytočenou z ramene v takovém úhlu, že se zlomil v pase a sotva byl schopen pohybu. Yorkšířan, který se útoku obratně vyhnul, měl nyní lascara pod svou naprostou kontrolou jako býka chyceného do lasa. Jakkoli se lascar zmítal, nedokázal se otočit ani osvobodit. Nadával tak šťavnatě a chlípně, jak to dokáže jen námořník, v angličtině i ve své rodné bengálštině, ale jeho invektivy neměly o nic větší účinek než jeho tělesné vypětí.

Poté Yorkšířan lascarovi zasadil prudký úder do břicha. Jeho prsty byly napůl ohnuté a pevné, takže jeho pěst nepůsobila ani tak jako pěst rohovníka, ale spíše jako otupená sekera. Úder dopadl na pravou stranu soupeřova hrudního koše, těsně nad játra, a mně bylo jasné, že to nebyla žádná náhoda. Zasáhl ho přesně do toho bodu, kam mířil, a šok, který tím tento orgán utrpěl, způsobil, že lascar zůstal bez dechu, bezmocný a stižený nevolností. Podlomily se mu nohy a padl na kolena vedle svého společníka. Oba měli popelavou tvář a byli téměř bez sebe. Rozhodně už neměli chuť bojovat.

„Tak," prohlásil vítěz této krátké půtky a napřímil se. „To bychom měli tyhle dva." Už nemluvil jako yorkshirský rodák,

místo toho v jeho hlase zazněla břitká, úsečná rezonance vzdělaného produktu Home Counties. „A ty, děvče," pronesl k nešťastnému živému zboží lascarů. Štamgasti, jejichž pozornost krátce rozptýlila bitka, se kolem nás už vrátili k tomu, co dělali předtím. „Rychle. Dokud jsou ti dva mimo. Lepší příležitost k útěku než teď už nikdy mít nebudeš. Na Hanbury Street ve Whitechapelu je útulek Armády spásy. Vyhledej tam útočiště. Jsi mladá – stále ještě bys mohla svá mizerná formativní léta překonat a něčím se stát. Tady." Strčil jí do ruky půlkorunu. „Vezmi si to a běž."

Dívka schovala minci v kapse sukně. „Bůh vám žehnej, pane."

„Neděkuj mi. Prostě běž."

Otočila se a vyrazila ke dveřím. Jeden z lascarů chabě hmátl po její patě, ale ona proskočila kolem něj a byla pryč.

Yorkšířan se otočil a probodl mě pohledem dvou šedých očí, jejichž mihotavý jas ostře kontrastoval se zdevastovaným zbytkem jeho obličeje. „A co se vás týče," řekl, „vy můžete vše napravit tím, že mi pomůžete v pronásledování vašeho přítele Stamforda. Je vaše vina, že jsem ho ztratil, a dlužíte mi tedy alespoň tu zdvořilost, že se ke mně připojíte a pomůžete mi ho nalézt."

„Ztratil…?"

Rozhlédl jsem se. Stamford nebyl k nalezení. Musel utéct, zatímco ten stařík – na kterém toho zjevně bylo mnohem víc, než se zdálo – uděloval lascarům výprask.

„Ano, ztratil. Doktor Stamford je důvodem, proč jsem v tomto doupěti zločinu a vydávám se za jednoho z těch mizerů. Nebýt vás, stále ještě bych neviděn sledoval jeho počínání, aniž by to tušil. A teď pojďte. Musíme si pospíšit, jestli máme znovu chytit stopu."

A to, ve vší upřímnosti, bylo mé první setkání se Sherlockem Holmesem.

KAPITOLA DRUHÁ

SOUKROMÝ CLARENCE

Mé myšlenky pádily, když jsem následoval onoho falešného Yorkšířana ven z krčmy. V tom okamžiku jsem vůbec netušil, kdo to je, o co mu jde, proč je tak důkladně přestrojen nebo jaký motiv má pro sledování Stamforda. Nesdělil mi ani své jméno, a stejně tak se neptal na mé.

Celá záležitost mě velmi zaujala. Měl jsem pocit, že mě zatáhl do podniku, jehož povahu jsem nedokázal rozluštit a ze kterého bych měl rozhodně couvnout. Na tomto cizinci však bylo cosi působivého; vystupoval s takovou autoritou, že jsem mu nedokázal odolat. Kráčel jsem za ním, pokorně, ne však neochotně. Byl jsem vyburcován ze svého sklíčeného strnutí a pro jednou jsem se netrápil děsivými důsledky toho všeho, co mě potkalo v údolí Arghandab. Měl jsem znovu čistou hlavu a před sebou jasný cíl, který jsem mohl ocenit: dohnat Stamforda. Vše ostatní bylo nepodstatné.

Nicméně dělal jsem si starosti o svého bývalého asistenta. Stamford se zdál být zoufalou duší trpící většími problémy než onen mladý muž, kterého jsem si pamatoval. Odmítl vzít na vědomí jak mě, tak pomocnou ruku, kterou jsem mu nabídl. Sledoval ho tento podnikavý a duchaplný člověk, který se vydával za postaršího syna Yorkshire Dales. Co udělal, nemohl jsem se nepodivovat, že se dostal do takové situace? Co se v jeho životě tak dramaticky pokazilo?

Vyrazili jsme z krčmy do mrazivého nočního ovzduší. Ulička byla prázdná, až na dívku, z níž jsem zahlédl ještě poslední prchavý záblesk, než zmizela za rohem. Teď jsme tu byli jen my dva. Po Stamfordovi nebylo ani stopy. Kvůli randálu z krčmy a sousedních činžovních domů jsem ani neslyšel žádné vytrácející se kroky.

Falešný Yorkšířan poklekl a začal zkoumat velké množství šlápot ve sněhové břečce. S pátravými, ptačími pohyby hlavy přejížděl pohledem z jedné na druhou, dokud se konečně nezaměřil na jediný otisk, o němž prohlásil, zjevně bez jakýchkoli obav z protiřečení, že patří Stamfordovi.

„Jak si tím můžete být tak jistý?“ zeptal jsem se.

„Je to šlápota velikosti deset a půl, což je velikost doktora Stamforda. Je to otisk podrážky kotníkové boty se zahrocenou špičkou a elastickými boky, přesně ten druh bot, které má Stamford na nohou. Podíváte-li se pozorně, zjistíte, že v podrážce je díra, stejně jako ve Stamfordově podrážce. K tomu se přidává skutečnost, že tato šlápota je rozplizlá – nemá ostré hrany – a otisk špičky je hlubší než otisk paty; to naznačuje, že osoba v těchto botách nešla, nýbrž běžela. A vidíte? Zde je další, shodná šlápota na délku kroku od ní. To nám dává směr, kterým se Stamford vydal, a jistotu, že se pohybuje svižným tempem. Tudy! Není času nazbyt.“

Vydal se rychle uličkou a já jsem vyrazil vedle něj.

„Běháte rychle,“ řekl, když jsme se dostali na křižovatku na konci uličky.

„Běžel bych ještě rychleji, kdyby tu byla pevnější půda.“ Břečka pod našima nohama byla zrádná. Až příliš snadno bych mohl uklouznout a vymknout si kotník.

„Přesto se však pohybujete s neohrožeností a horlivostí vojáka, vždy připraveného k akci.“

„Sloužil jsem v armádě.“

„Já vím. A také jste za to zaplatil. To, jak upřednostňujete toto rameno, ztuhlost, s níž držíte to druhé. Zranění z války.“

„Jste všímavý.“